

Michel Jazy

Hans seire – hans nederlag – hans liv

av Øystein Madsen

Michel Jazy vant «bare» en OL-bronse på tre forsøk. Den franske løperen tok to EM-gull, men er kanskje enda mer kjent for sine ni verdensrekorder. I juni 1965 satte han tre verdensrekorder på tre dager. Ikke rart han ble en stjerne.

JA-ZY! JA-ZY! JA-ZY! JA-ZY! MI-CHEL! MI-CHEL! MI-CHEL! MI-CHEL!

Midt på sekstitallet var den franske mellomdistanseløperen en stor stjerne i hjemlandet – nesten på nivå med Brigitte Bardot og Johnny Halliday. Det er beregnet at han fikk 500 000 brev i perioden mellom 1960 og 1968. Folk fulgte med når han løp på stevner rundt om i landet eller på TV når han konkurrerte i landskamper eller mesterskap. At han løp med eleganse og hadde utseendet med seg, gjorde ikke interessen mindre.

I Jazys selvbiografi *Mes victoires, mes défaites, ma vie* forteller han at han ble født i 1936, og ble oppfostret av besteforeldrene i en liten by i Nord-Frankrike. Bestefaren arbeidet lange dager i gruvene. Når Michel ikke gjorde leksene, sa bestemoren: «Hvis du ikke greier skolen må du arbeide i gruvene du også». Da ropte Michel: «Jeg vil aldri ned i gruvene, aldri!»

Det var fotball som sto i hodet på gutten. Han var ute i timevis og sparket, hadde lett for å bevege seg, var født med en jernhelse og ble aldri syk.

Da han var ti år, fikk han rede på at det skulle være et terrengløp i nærheten. Det var flere kilometer langt, men vinneren skulle få 50 franc, og alle som fullførte 5 franc. Fem franc! Det var det det kostet å kjøre radiobil og det hadde Michel aldri hatt råd til. Han meldte seg på. Kvalm og elendig kom han i mål som nummer 28. Men han fullførte og alle de andre var eldre enn ham!

En overtalt mester

Etter hvert skjønte Jazy, som så mange andre har gjort, at han ikke kom til å bli verdensmester i fotball. Han flyttet til Paris til sin mor da han var 16 år, begynte i typograflære og var altså i alderen da gutter har fått sans for jentene. Etter en kveld på byen ble han utfordret til å delta på et friidrettsstevne. Han vant sitt forsøksheat og lot seg overtale til å løpe finalen senere på kvelden. Han vant også den og kunne dagen etter lese i Parispressen: Her har vi kanskje en kommende mester...

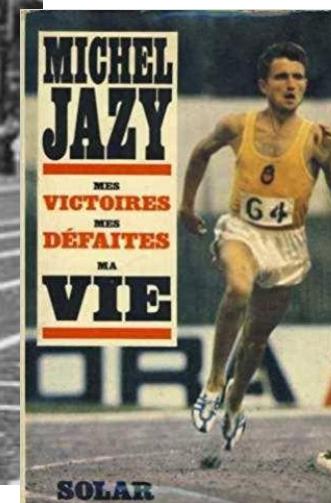
Og avisen fikk rett. Sesongen 1953 ble unge Jazy fransk juniormester på 1000 meter. Sesongen etter vant han igjen tittelen og senket tiden sin til 2.32,0. Han hadde funnet sin idrett og sine distanser. Nå ble det noe mer trening og i 1954 og 1955 vant han mange løp i juniorklassen på distanser fra 800 til 3000 meter. Han konkurrerte flittig i sesongen 1956, fikk reise til Belgia, Polen og Finland og møtte toppløpere som Olavi Salsola,

Olavi Salonen, Olavi (!) Vuorisalo, østtyskeren Siegfried Herrmann og olympiamesteren fra 1952 Josy Barthel. Mot disse fikk Jazy virkelig kjenne hvor nivået lå. Han hevdet seg godt mot disse og ble senere nasjonal mester på 1500 meter foran sin harde konkurrent og venn Michel Bernard.

← Siegfried Herrmann døde 14. februar 2017 etter å nesten ha blitt 85. Her er han i 1956. (Bundesarchiv, Bild 183-39861-0034 / CC-BY-SA 3.0).

Michel Jazys selvbiografi fra 1967. ↓

Fortsatt læretid

Michel Jazy ble tatt ut til OL i Melbourne i 1956. Her delte han rom med vinneren av maraton, Alain Mimoun. Dette ble for tjueåringen en skjellsettende opplevelse. Han så hvor seriøs den seksten år eldre romkameraten var med trening, kost og alle detaljer rundt sin trening. Skulle Jazy nå til topps måtte han bli likedan. Og i OL-byen kunne han se mange han bare hadde lest om; Vladimir Kuts, Emil Zatopek, Gordon Pirie, Stanislav Jungwirth og Audun Boysen.

I forsøksheatet ble Jazy nummer sju og dermed slått ut. Men han tangerte sin personlige rekord og hadde lært mye. I 1957 giftet han seg med sin Irène. Han ble også ansatt i sportsavisen *L'Equipe* der han fikk en stilling som gjorde at han kunne trene omtrent når han ville. Sportsredaktøren Marcel Hansenne, som selv hadde tatt medaljer både i OL og EM, hadde som mål at Jazy skulle kopiere dette i de kommende mesterskap i 1960 og 1962.

Dette var lenge før friidretten ble fullprofesjonell og både bak jernteppet og i Vesten var det vanlig med slike ordninger for toppidrettsutøvere. Da Jazy avtjente militærtjenesten som varte i to år, fikk han det også ganske fritt, noe som gjorde at løpskarrieren ikke ble avbrutt.

Dette medførte at Jazy også fikk konkurrere som han ville. Han satte personlige rekorder på de distansene han løp og da sesongen var over, hadde han senket de nasjonale rekordene

på 1500, 2000 og 3000 meter. Med blant annet 3.43,6 på 1500 meter var han blitt en å regne med før europamesterskapet i Stockholm i 1958.

Men dette ble en stor skuffelse for ham. Han kom så vidt gjennom forsøksheatet, men ble bare nummer 10 i finalen, plassen bak nordmannen Ulf Bertil Lundh. For en kort tid mistet Jazy troen på seg selv, men gode venner fikk ham tilbake på sporet igjen.

I 1959 skulle han forsøke å trene under Waldemar Gerschler, intervalltreningens far. Alt skulle skje på banen og under nøye oppsyn og tidtaking. Men Jazy fant raskt ut at det ikke var noe for ham. For ham måtte treningen være lystbetont, helst i skogen, på vekslende underlag og i vekslende fart.

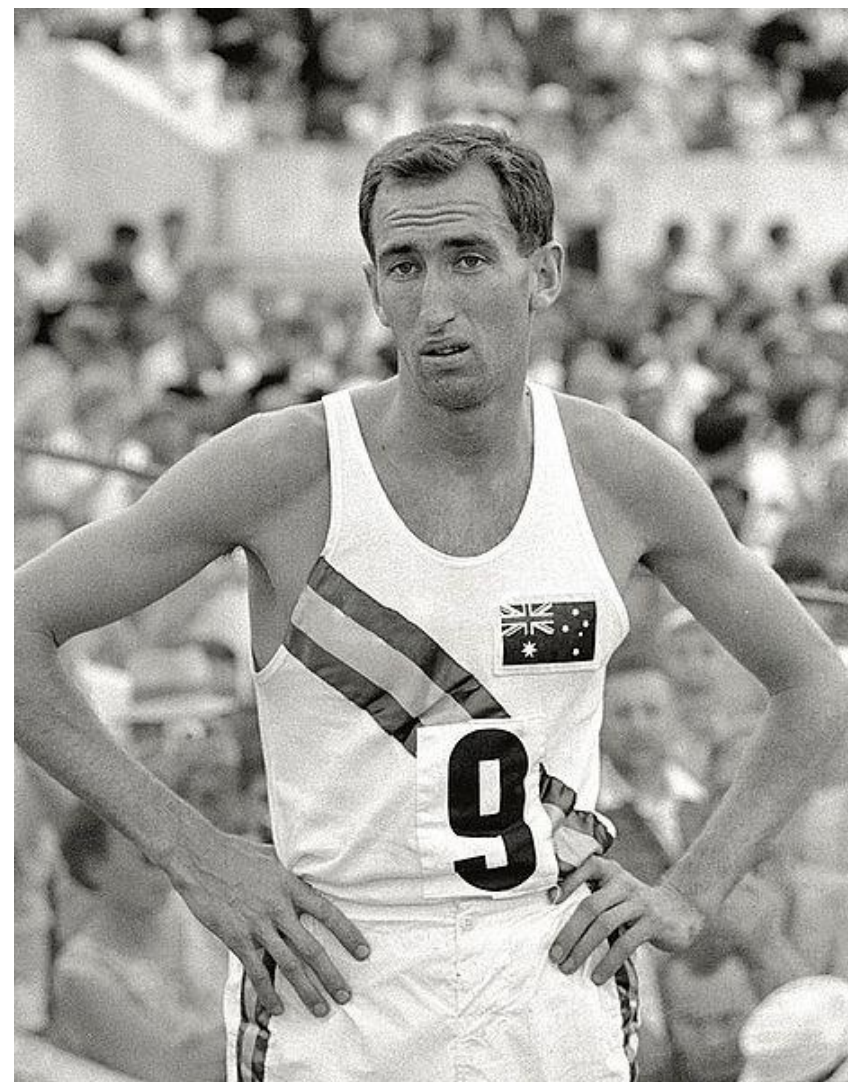
Da han ble anbefalt å dra til Vålådalen i Sverige der mange gode løpere hadde nytt godt av Gösta Olanders treningsmetoder og råd, dro han dit. I det han kalte «sitt Mekka» fant han tilbake løpsgleden og formen fra tidligere. Løpeturer på 25–30 kilometer på myke skogsstier langs sjøer og i vakker natur bygget ham opp. Riktignok møtte han fem ganger etterpå Dan Waern i konkurranser og ble slått alle gangene, men satte i disse løpene franske rekorder på distansene 800 meter, 1500 meter og en engelsk mile.

OL-året 1960 startet Jazy med å bli fransk mester i terrengløp allerede i februar. Han konkurrerte både på overdistanse og underdistanse før han gikk over til spesialdistansen 1500 meter, løpingens «blå bånd». Han løp distansen seks ganger før Roma-OL og vant alle. De fleste regnet med at Dan Waern, ungareren István Rózsavölgyi og den østtyske rekordholderen på 1000 meter Siegfried Valentin, skulle være de sterkeste utfordrerne til favoritten Herb Elliott. Da noen nevnte franskmannens navn sa Elliott: «Jazy? Vet ikke hvem det er».

Jazy gikk greit videre fra forsøksheatet, Valentin ble slått ut mens norske Arne Hamarsland gikk til finalen.

Foran 100 000 tilskuere dro franskmannen Bernard de to første rundene i stor fart. Ved 1000 meter tok Elliott teten. Bare ungareren fulgte, men hang ikke på lenge. Jazy tauet ham inn og gikk forbi ham på oppløpssiden. Elliott vant på ny verdensrekord, 3.35,6, mens Jazy tok OL-sølv på ny fransk rekord, 3.38,4. «Stor glede, innsatsen har betalt seg! Merkelig, men da jeg sto på podiet, tenkte jeg på Bernard. Dro opp i verdensrekordtempo og så blir han nummer 7».

Pressen ville gjerne skrive om Jazy og Bernard og legge opp til at det skulle være kontroverser mellom de to. Jazy bruker i boka si et kapittel på dette, der han bekrefter at de var skarpe konkurrenter, men også gode venner både på banen og utenfor. Frankrike var heldig som foruten disse to også hadde Jean Wadoux i den ypperste eliten. Denne satte senere europarekord på 1500 meter og vant sølv i EM på 5000 meter.

Herb Elliott så mer betenkt ut enn han hadde trengt under OL 1960.
Foto: Getty Images via Wikimedia Commons (public domain).

Mellomsesongen 1961 startet Jazy med to 12-kilometers terrengløp før banesesongen startet i mai. En 5000 meter ble også prøvd, skulle han doble i EM neste år? Forsøket var vellykket; han havnet mellom belgierne Gaston Roelants og Eugène Allonsius på resultatlisten. Men sin nemesis Dan Waern greide ikke Jazy å beseire. I løpet av åtte dager i august slo svensken ham fem ganger på tre forskjellige distanser. Resten av sesongen var Jazy ubeseiret. I en landskamp mot Norge og Jugoslavia vant han 800 og 1500 meter foran Thor Helland og Arne Hamarsland. I desember avsluttet han en rekordlang sesong med å vinne et terrengløp i Paris. «Jeg simpelthen elsker å løpe i terrenget!»

I 1962 vant han først tre terrengløp før han i juni slo Rózsavölgyis verdensrekord på 2000 m. Tre dager etter gikk han til angrep på Gordon Piries rekord på 3000 meter på sin yndlingsbane Stade de Cherôn i den lille pariserforstaden Saint-Muir. I et helt jevnt gjennomført løp senket Jazy rekorden fra 7.52,8 til 7.49,2. Konklusjonen? «Disse verdensrekordene er tentamen, eksamen er i september i Beograd!»

Før EM dro han en tur til Finland for å teste formen; han slo Olavi Salonen i to løp og var klar for mesterskapet på 1500 meter. Waern ble dessverre diskvalifisert og utestengt av det svenske forbundet for å ha mottatt penger for å løpe. Jazy var nå den store favoritten. Og han innfridde. Polakken Witold Baran trakk mesteparten av løpet før Jazy gikk forbi på borte langside og vant med mer enn ett sekund etter den siste halvrunderen på 25,9. "Aldri har jeg vunnet så lett", sa han etterpå.

Petter Northug hadde vel brukt uttrykket «barneskirenn». Men sesongen var på langt nær ferdig. Da den var over hadde Jazy løpt utrolige 53 konkurranser og vunnet 52 av dem. Bare amerikaneren Jim Beatty slo ham ved et tilfelle, på en engelsk mile innendørs.

Den neste sesongen betraktet han som en mellomsesong før sitt store mål, OL i Tokyo. Planen var der å doble med 1500 og 5000 meter. Da det ble umulig slik programmet ble satt opp, bestemte han seg for å satse på 5000. (Kanskje var trusselen fra Peter Snell en medvirkende årsak til avgjørelsen?)

Jazy vant enkelt sitt forsøksheat og som en god avslutter med fart fra 800 og 1500 trodde mange på ham i finalen. Ifølge ham selv var han fryktelig nervøs og sov bare en time natten før. Feltet var samlet da klokka ringte. Thor Helland hadde da fått nok og kunne ikke få brukt sin spurt. Midt på borte langside satte franskmannen inn støtet. Han fikk raskt noen meter og var alene inn i siste sving. «200 m fra mål fikk jeg den lykkelige følelsen av at jeg blir olympisk mester. Jeg var gal av glede, ja, ja!» Men ved utgangen av svingen kom Bob Schul drivende og med ett var Jazys bein tunge som bly. Han prøvde å presse mer ut av dem, men de ville ikke lystre. Schul vant og Jazy fikk ikke engang medalje. Samme dag skulle han og Irene feire syv års bryllupsdag; han hadde drømt om å gjøre det med gullmedaljen om halsen. Og å slutte løpskarrieren mens han var på topp. Men kvelden ble stille og helt uten feiring. Han var langt nede. Lite visste han da at gode venner og egen revansjlyst skulle gjøre 1965 til hans beste år.

Jazys jubeldager i juni

Juni 1965 ble en spesiell måned for Michel Jazy. Mange terrengløp (8), mange rolige vinterkilometre (> 1500) og mange (11) konkurranser på 3000 meter gjorde at grunnlaget hans var ekstraordinært godt. Han tålte nå mange løp tett på hverandre. Så kom også resultatene:

2. juni i Saint-Maur: 1 mile på 3.55,4, ny europarekord.

5. juni i Colmar: 1500 meter på 3.46,8.

6. juni i Lorient: 5000 meter på 13.34,4, ny europarekord.

7. juni i Carhaix: 1 mile på 4.08,5.

9. juni i Rennes: **1 mile på 3.53,6, ny verdensrekord.**

11. juni i Charléty: 3 miles på 13.05,6, ny europarekord.

11. juni i Charléty: 5000 meter på 13.29,0, ny europarekord.

12. juni i Sochaux: 2000 meter på 5.04,4.

13. juni i Delle: 2000 meter på 5.21,2.

20. juni i Charléty: 1500 meter på 3.56,2 (forsøksheat).

20. juni i Charléty: 1500 meter på 3.40,9.

23. juni i Melun: **3000 meter på 7.49,0, ny verdensrekord.**

23. juni i Melun: **2 miles på 8.22,6, ny verdensrekord.**

25. juni i Saint-Maur: **4 x 1500 m: 14.49,0, ny verdensrekord** (sammen med Gérard Vervoort, Claude Nicolas og Jean Wadoux).

27. juni i Clermont-Ferrand: 3000 meter på 8.04,2.

30. juni i Helsinki: 3 miles på 13.04,8, ny europarekord.

30. juni i Helsinki, World Games: 5000 meter på 13.27,6, ny europarekord. Han vant foran Keino og verdensrekordholderen Ron Clarke. Thor Helland ble nummer 5 på ny norsk rekord, 13.37,4. Denne femtusenmeteren i Helsinki ble hausset opp som «århundrets 5000 meter». Foruten disse var også østtyskeren Jürgen Haase og de olympiske mestrene Bob Schul og Billy Mills i feltet.

Jazy var altså ikke ferdig etter miseren i Tokyo!

Året etter var det igjen EM, denne gang i Budapest. Nå var det gjort mulig å doble med å løpe både 1500 og 5000 meter. Målet var å ta to gull der. I tillegg ville han angripe Herb Elliotts rekord på 1500 meter som altså 3.35.6. Det måtte være mulig å ha alle verdensrekordene fra 1500 meter til 2 engelske miles samtidig.

To ganger i juni gjorde han rekordforsøk, men begge gangene kom han sju tiendedeler for sent. I Budapest gikk forsøksheatet greit for ham. Alle favorittene unntatt tsjekkosllovakene Jozef Odložil kom til finalen. Nordmennene Arne Kvalheim og Stig Rekdal røk ut. Finalen gikk i rolig fart. Dette begünstiget spurtspesialistene. En slik var vesttyskeren Bodo Tümmeler. Han spurtet inn som vinner etter en sisterunde på imponerende 52,2. Jazy passerte tyskeren Harald Norpoth og tok sølv.

Dagen etter var det finale på 5000 meter. Farten var rolig inntil Norpoth økte tempoet med 1000 meter igjen. Jazy fulgte lett og spurtet forbi ham på oppløpssiden. Med 1.57 på de siste to rundene ble vinnertiden såpass bra som 13.42,8.

Jazy var bestemt på ikke å satse videre etter denne sesongen. Selv om det skulle det bli noen løp i 1967, skulle en spesiell kveld være den virkelige avslutningen. Løpet på gikk så sent som tolvte oktober, og dessuten etter at han hadde vært en uke på ferie sammen med sin Irène. Ikke den beste forberedelsen. Men det var på Jazys favorittbane, Saint-Muir.

På tribunene var det stappfullt, mange kom ikke inn. Alle de store franske avisene pluss TV og radio var der. Luften var frisk, men ikke kald. Tre av hans løpsvenner skulle hjelpe ham med fartsholdingen. Alt var planlagt. Han skulle ta tilbake rekorden på 2000 meter som hans yndlingsmotstander, Norpoth, hadde satt noen uker tidligere. Jacques Darras, en løpsvenn som kunne løpe som et kronometer, førte Jazy opp til 800 meter på 1.58,7 som planlagt. Der overtok Jean-Luc Salomon og de passerte 1000 meter på 2.29,2. Perfekt. Akkurat som avtalt.

Nå overtok Jean Wadoux. Han var ikke i sin beste form, men greide å taue Jazy opp til 1500 m som de passerer på 3.44,6. Nå var han på Herrens mark. Alene. «Bare to hundre meter til nå, så er det bare en runde igjen! Du har løpt tusenvis av slike runder! Der er den igjen. Der er den, trettheten. Lårene er tunge, leggene verker. Videre, Michel, videre!» Han beskrev å knapt ha hørt jubelbruset fra de tusener på tribunen.

Enda 150 meter. Dette er umulig, umulig. «Jo, det er mulig!» Det brenner i hodet, beina er stein. «10 meter til, 7, 6, 5, 4... det er over, Michel. Slutt, slutt, slutt».

Og så blir tiden ropt opp: «4.56.2 – record du monde!» Og så ovasjonene: JA-ZY! JA-ZY! JA-ZY! JA-ZY!

MI-CHEL! MI-CHEL! MI-CHEL! MI-CHEL!